

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola

**SZÍNPADI LÁTVÁNYTERVEZÉS
ÉS ROKON MŰVÉSZETI JELENSÉGEK**

TÉZISEK

Témavezetők: István Mária PhD, Antalóczy Tímea PhD

Szerző: Huszthy Edit Katalin

Budapest, 2023.

Tézisek

1.

A színházi látványtervezés az alkotóművészi munka határterülete, amely a művészeti ágak hagyományos keretei között értékelve gyakran eltűnni látszik a képző-, a színház- és az alkalmazott tervezőművészet közötti mezsgyén. Ezt az is jelzi, hogy funkciója a köztudatban a mai napig a helyszínmegjelölés, hangulatfestés és a dekoratív kiegészítő elem szintjén maradt meg. A színházművészet és a képzőművészet irodalmában a látványtervezés legtöbbször érintőlegesen kerül említésre. A színpadi látványtervezés interdiszciplináris jellege a képzőművészet perifériájára szorítja a műfajt, ugyanakkor olyan speciális művészi munkamódszer lehetőségét rejt magában, amely más művészeti ágak alkotóit is inspirálhatja.

2.

Az Erika Fisher-Lichte meghatározása értelmében vett performatív fordulat azt a képzőművészetben és a színházművészetben is végbement változást jelenti, aminek következményeként a produktum helyett az alkotás folyamata és annak bemutatása kerül a művészeti megnyilvánulások fókuszába. Azonban ez a törekvés a látványtervezésben csak nyomokban található meg. Ahhoz, hogy a performativitást a színpadi látványtervezésre vonatkoztatva is értelmezhesük,

olyan tervezői gondolkodásmód és munkamódszer kialakítása szükséges, mely a tárgyalás és a gyártási műveletek koordinálása helyett a színházi alkotók együttműködésére, a közös munkafolyamatra helyezi a hangsúlyt.¹

3.

A performatív tervezés kiindulópontjának a színpadi tér átértelmezését, a térben lévő testek vizsgálatát, valamint a színpadi esemény időbeli folyamatához való alkalmazkodást tekintem. Ezért az előadásokat a színpadon megjelenő test következményeként vizsgálom. Előfeltevésem szerint ahogyan a színházi előadás megváltozik és elsődleges célját a történetmesélés helyett a test jelenlétének és az előadó-néző kapcsolatának hangsúlyozása jelenti, ugyanúgy megváltozik az előadók, az alkotók és a nézők színpadi térhez való viszonyulása is.

4.

A színházi látványt egy előre legyártott, már kész játéktér helyett a dramaturgiai szituáció reprezentációjának következményeként is értelmezhetjük, vagyis a színpadi események időbelisége kiterjeszthető a látványra is. Az így kialakuló játéktér közvetlenül kapcsolódik a színpadi mozgáshoz, hiszen a szereplők közreműködésével jön létre vagy nyeri el

¹ Lásd: Geresdi Zsófia: *A ritus tere*, In: *A színpadon túl, Az alkalmazott színház és környéke* (szerk.: Görcsi Péter, P. Müller Péter, Pandur Petra, Rosner Krisztina) Kronosz kiadó, Pécs, 2016. 94. o.

végleges formáját. Ezért egyrésztől (a minimal arthoz vagy a ready made-ekhez hasonlóan) a már kész tárgyak, kellékek, eszközök kontextusának transzformálásából adódó jelentésváltozását, másrésztől a tényleges tárgyalkotó gesztus lehetőségeit szükséges vizsgálni.

5.

A színházi alkotófolyamat tervezői szempontból is felfogható olyan összművészeti munkaként, melyben az egyes művészeti ágak képviselői közvetlen, egyenrangú kapcsolatban vannak egymással. Azonban míg a kortárs tánc, az *új dramaturgia* vagy a színpadi zene területén egyértelműen körvonalazódnak hasonló törekvések, a látványtervezésben kevésbé jelenik meg az egyes produkciók teljes stábjára érvényes kollaboráció lehetősége.

6.

A különböző művészeti ágak összefonódása, valamint az előadók, a közönség és a színpadi tér kapcsolatának változása lehetővé teszi, hogy a tervezői munka ne csak a látványra vonatkozzon, hanem ezzel összefüggésben a színpadi szomatikus hatásokra is kiterjedjen. Az auditív, taktilis, olfaktív, esetleg orális ingerek a térnek, így a játéktérnek is elválaszthatatlan részei, melyek befolyásolják a vizuális élményt is.

7.

A színpadi látvány és a látványtervező szerepe a különböző színházi formákban az adott színdarab sajátosságainak, a színház karakterének és a rendezői elképzelések függvényében nagyon eltérő lehet. Ez a megállapítás még egyértelműbb a díszlet- és jelmeztervezés szerepének az utóbbi száz évben végbement változásainak tükrében. A látványtervezői módszerek egyik határterülete a képzőművészeti performanszokkal rokonítható téralakítás. Ennek értelmében a vizsgálat tárgyát képező performatív látványtervezés nem egy általános érvényű, a tervezői attitűdöt minden tekintetben megváltoztató elképzelést jelent, csupán a tervezési folyamat egy kevésbé ismert lehetőségének elméleti bemutatását.

8.

A fentiekből kiindulva arra a feltevésre jutottam, hogy a látványtervező tevékenysége nem csak a színpadkép kialakítására, hanem az előadói munka körülményeinek és eszközeinek megteremtésére és a színpadi jelenlét következtében létrejövő vizuális alternatívák feltérképezésére is irányulhat. Ezzel párhuzamosan a színpadi vizualitás létrehozását a színészi improvizációval szoros kapcsolatban, a nyílt színen „itt és most” véghezvitt képzőművészeti alkotófolyamatként is értelmezhetjük.